

NAUJA PASAULIO SANTVARKA

Pijus XII savo 1942 m. Kalėdų išvakarė kalbą paskelbė per Vatikano radiją visam pasauliui. Jis tarp kita ko konstatavo, jog, kad nors karas ne eina Bažnyčios uždaviniams kataloge, tačiau ji negali būti jo atžvilgiu abejinga. Šventasai Tavas yra gamtinis ir antgamtinis santvarkos sargas, ir dėl to jo pareiga reikalauti vaduotis statymais ir dėsniais, kuriais paremtas žmogaus gyvenimas ir ant kurių pagrindo turėtų būti kuriama nauja pasaulio santvarka. Dabartinė socialinė santvarka ne stengia pasauliui duoti taikos, tad žmonės, kurie jos nori, turi stoti naujos geresnės santvarkos kūrėjų darbą. Pijus XII savo kalbose nurodo, kuriais būdais ir priemonėmis galima ta naujoji santvarka kurti.

I. SOLIDARIZMO IDĖJA PIJUS XII TEISE

Žmogaus gyvenimo instinktas veda jį prie savo asmenybės išvystymo, pakilimo platesnės minties ir veiksmo sritis, ar trumpiau tariant — tobulinimo savęs ir jo supančio pasaulio. To siekti reikalauja ir žmogaus būtis tikslas. Tuo būdu žmogui rodo tuos pačius kelius ir jo gyvenimo instinktas, ir jo gyvenimo tikslas.

Žmogaus individas neatskiriama dalis bendruomenės, žmonėms telkinys, kuris jį supa. Instinkte tarnauti tam, ko neapima individo reikalavimai — ratas, intuiciniame reikalavime dalyvauti tame bendruomenės ar žmonių telkinio vystymo ir tobulinimo darbe, surandame norą daryti kažką gera ir naudinga, kas, nors ir tarpšakiai, galėtų pateisinti (gyvenimo tikslo atžvilgiu) tas kurybines pastangas, kurios išeina už kovos už būvį postulatų ribas, t. y. buvimo būtinum ir išlikim dauginimosi keliu.

Realiausias gyvenime faktas — žmogiškasis vienetasis, individas — Telkinys yra abstrakcija, idėja, santrauka. Tačiau individualinis gyvenimas kuriasi, vystosi ir turtėja, darniame sugyvenime su kitais žmogiškaisiais vienetais, tarp kurių žmogus suranda savąjį išsivystymą.

Tarnavimas telkiniui, bendruomenei gali būti su moningas ir nesu moningas. Toji tarnyba gali reikštis vairiausiomis formomis.

Mokslininkas, menininkas, valstybės tarnautojas, fabriko darbininkas, kininkas, amatininkas, dirbdamas sau, tuo pačiu metu dirba ir bendruomenės gyvenimo tobulinimui. Kiekvienas darbininkas — proto ar rankų darbo — savo darbo naudingume randa pasitenkinimo. Net kukliausieji jį tarpe žino, kad kiekvienas jį darbas, kaip gyvenamo namo ar kio trobesi statymas, puspadžio kalimas, griovi laukuose kasimas ar pelki sausinimas, krosnies statymas ar švarko siuvimas lengvina ir gerina jį ir jį šeim gyvenimą. Be to, vieni jį žino, kiti tik nujauia, kad tais savo darbais jie prisideda prie to didžiojo kurybos reikalo ir pareigos žmonei gerovei ir kultūrai kelti realizavimo, kas sudaro žmonijos būtiną laimės sąlygą. Visa to žinojimas ar tik nuvokimas jiems patiems suteikia tikro moralinio pasitenkinimo.

Bet kokiame kurybos pareiškime žmogiškasis vienetas susiduria su bendradarbiavimo būtinumu ir jį išsiaiškina, jis monina savo laimės artimųjų su kitais laime: savo artimųjų, grupės, pagaliau tautos, valstybės ir žmonijos. To ryšio išjautimas, supratimas yra solidarizmo esmė. Šiandien to ryšio reikalingumas ir svoris auga nepaprastai intensyviai. Jis tapo kiekvienos socialinės ar valstybinės veiklos išeities punktu.

Socialinis ir valstybiniai-organizacinis solidarizmas ne visuomet buvo lygiai vertinamas ir palaikomas. Net šiandien ne visą jis lygiai yra suprantamas ir gyvendinamas. Amžieji eigoj valstybinio ir socialinio gyvenimo tvarkymas dažnai gydavo tokią formą, kurios solidaraus sugyvenimo ir veikimo supratimą aptemdindavo, o solidarizmo apraiškas naikindavo pačioje užuomazgoje. Solidarizmo idėjos istorija ne eina šio rašinio planu. Tačiau aiškumo dėlei bent trumpai teks paliesti jos senovės formas. Iš to lengviau suprastume, kokią evoliuciją joms teko išeiti.

Senajame pasaulyje visos valdymosi formos pripažindavo ir palaikydavo vergiją. Jos buvo šis moninusios solidarizmo reikšmės, bet leisdavo jam pasireikšti labai siaurose ribose. Tada valdžiai jį gaformaliai rėmėsi religiniais nuostatais ir tradicijomis, bet praktikoje jose reiškesi tiksliai aptartas valstybinis solidarizmas, tačiau jis buvo taikomas tik kaikiurioms socialinėms grupėms. Kur tik kuris senovinė Europoje teisėškos valstybinės organizacijos, solidarizmo elementas gaudavo pilnesnės ir aiškesnės formos, kuris derino valstybės interesus su tikrųjų piliečių dalies interesais, būtent — su pilna teisiu piliečių. Tai buvo graikų demokratijos laikotarpis ir Romos respublikos žydėjimo amžius. Per jį imas senojo pasaulio autokratiškas formas, laipsniškai mažino, o vėliau visai sugriovė turėtu seniau valstybinį solidarizmą. Sigalavo kietas ir žiaurus despotizmas,

kuris palaidojo sen j pasaul griuv siuose. Sen j amži pasaulio materializmo griuv siuose išsilaisvino krikš ioniškoji id ja.

Vidurinių amži solidarizmas nepasireišk valstybin j id joj, bet bažnytiniam ir korporaciniam gyvenime. Nepaprastai didel bažnytiniai organizacij reikšm vidurinių amži pasaulietiskame gyvenime galima aiškinti tik tuo faktu, kad tada Bažny ia buvo vieningas visuotinis solidarizmo elementas ir kad ji bendrai su luominiu solidarizmu, kuris reišk si riteri moral j ir vieningai su luomini grupi (miestais, cechais, korporacijomis) akcija ved nuolatini ir nenuilstam kov solidarizmo dvasioj prieš valstybi tiranijos ir despotizmo formas.

Atgimusi Romos-graik teis s ideologija, susijungusi su krikšioniška ja id ja, vidurinių amži pabaigoj suk l aniams laikams tikrai didel revoliucij . Ji pasuko tuometini valstybin gyvenim aiškaus solidarizmo id jos keli . Tas solidarizmas buvo paremtas suderinimu individo teisi su valstyb s ir tarptautini s bendruomen s teis mis. Feodalin s sistemos griuv siuose prad jo formotis didžiosios monarchijos. Jos tur jo pla i solidarizmo š ki vardan ginti pilie ius nuo feodal tiranijos. Tai va, šiose s lygose tuo metu gim visa apimanti valstyb , kuri pasir m harmoninga solidarizmo tendencijomis organizacija.

Beveik dvej šimt met tarpe valstybinis solidarizmas pl t si ir brendo daugiau ar mažiau teisiškos monarchijos išorini j priedangoj. Devynioliktasis ir dvidešimtis amžiai autokratiniai monarchij didžium nušlav . Ant j griuv si pasirod jau apytobuliai suformuluota ir apibrendusi modernioji demokratyb . Ji valstybinio gyvenimo vairuotojus stat vis didesnius pilie i sluoksnius, o gal gale paskelb visus pilie ius lygiateisiais.

Pasirašius Versalio traktat ir gyvendinus Taut S jungos pakt , galima buvo manyti, kad solidarizmo id jos pažanga tarptautiniuose santykiuose pralenks net evoliucij valstybi vidaus santykiuose.

1933-1939 met laikotarpis toms viltims kirto skaud ir pavojing sm g . Ta iau Versalio traktato ir Taut S jungos pakto dvasios ir palikt reali p dsak tas sm gis negal jo nušluoti. Pasiliko gyva ir tarptautinio solidarizmo id ja. Jos neparalizo. Ji st m si pirmyn, dar pažang ir šiuo laikotarpiu ji, kaip psichologinis veiksnys, kartu su kitais tolygiais veiksniais suvaidino labai svarb vaidmen , sukeliant valstybi eil s reakcij prieš agresij .

Ta iau po maloni pagr st vil i laikotarpio po pirmo Didžiojo karo ištiko katastrofa. Praslinkus vos 20 met po Taut S jungos k rimo, solidarizmo evoliucija susvyravo pa iuose pagrinduose. Kaikuri valstybi vidaus gyvenime žmogiškojo individo, pilie io

teis s buvo nubrauktos materializmo ir totalistinis pasaulis ros vardan. Tarptautiniuose santykiuose pradėjo siutusiai siauti grobuoniškas pikto egoizmo vadovaujamas nacionalizmas. Atsirado « vad », kurie užmiršo, kad žmogus turi sielą, o kai kurios valstybės tik jo, kad tik jos turintios teisės gyventi ir valdyti kitas tautas, kaip verges.

Iš to minimi ir jausmų chaoso, iš kurių ros ir ligi šiol nematyti griuvsi plot galingai nuskambėjo Bažnyčios balsas, kaip nuskambėjo davo tokiose aplinkybėse per visus jos ilgo gyvenimo amžius. Prabilo ji paprastais visiems suprantamais žodžiais, pastatė krikščioniškos religijos principais paremtus postulatus, harmoningai jungdama dvasinį viziją su žemiškojo gyvenimo žmonijos reikalais.

Tuo balsu pasauliui prabilo Pijaus XII Kalėdų išvakarė kalbos, sakytos nuo 1939 ligi 1942 metų ir toliau ligi jo mirties. Tas Šventojo Tavo kalbas, pasakytas ligi 1942 m. imtinai, išanalizavo labai preciziškoji ir mokslinė formoje prof. Guido Gonella Vatikano organe *L'Osservatore Romano*. Jo straipsniai šiame laikraštyje buvo spausdinami nuo 1942 m. sausio 17 ligi gegužės 10 d. Neliesiu šia grynai politinė koncepcija, kurios gali būti vertinamos, kaip prof. Gonellos asmeninis pažiūra. Svarbu sigilinti ir mintimis perskrostantieji santvarkos, geresnio pasaulio vaizdai, kur mums pastatė prieš akis Pijus XII savo minėtose kalbose ir garsus Bolonijos profesorius savo doktrinaliniame j išanalizavime.

Sukurti naujajai tarptautinei santvarkai reikalinga viena galutinė ir būtina pergalė. Kokia? « Nugalėti šalto, abejingo egoizmo jausmą »^x. Vienintelis jėga, kuri gali būti pergalė laimėti, yra solidarizmas jėga.

Kuo pasireiškia solidarizmas tarp tautų? Pirmiausia tikslus viešingumu, tačiau išoriniuose apraiška yra teisiškai-tarptautinė santvarka. Šis solidarizmas nereikalauja bet kokio visų valstybių sujungimo vienam visumui. Ne. Šis solidarizmas tik konfederuoja valstybių sutartą kiekį. Kas manyt, jog tarptautinis solidarizmas būtų sukonfederuoti valstybių laisvės paneigimas, klyst. Atvirkščiai, esmė je jis turi būti kiekvienos sukonfederuotos valstybės laisvės esminis lygis ir garantas, laidas.

Kiekviena valstybė, kuri rėpinasi savo kultūros kilmę ir dvasinį bei materialinį gėrybių ugdymu ir gaminimu, nerūpinasi tik sau, bet paveda ir valstybių bendruomenės naudai. Tarptautinis solidarizmas reikalauja, kad kiekvienas valstybių-tautų bendruomenės narys vystytų ir ugdytų ne tik savo istorinį pašaukimą (vidin

¹ Pijaus XII 1945 m. Kalėdų išvakarė kalbos 5 punktas.

vienyb), bet t vystym pritaikyt ir tarptautiniams reikalavimams (išorin vienyb). Taip suprasti solidarizmo ir laisv s reikalavimai sukliudo, užkerta keli tarptautiniams santykiams m gsti tik tam tikros kategorijos valstyb ms, uždarytom s ar savo privilegij ar savo vargo ribose.

Pasielktoji krikš ioniškosios id jos d ka jung tarp bendruomen s ir žmogiškojo vieneto, tarp solidarizmo ir laisv s yra geriausias tarp-tautinio sugyvenimo pavyzdys, nes jame randame vis taut ir valstybi teisi ir solidarizmo pareig harmonij .

Taip suprastas Pijaus XII raginimas suteikti reikiamos vietos krikš ioniškajai moralei tarptautiniuose santykiuose negali pasilikti be atbalsio. Tas Šventojo T vo balsas, nukreiptas visus geros va-lios žmones, ragina kurti nauj santvark , paremt teisingumu ir tarptautiniu solidarizmu. Tie geros valios žmon s turi atsiliepti Apaštališkojo Sosto bals ir stoti i darb nurodyta kryptimi.

Susipažinti su Pijaus XII tez mis, lie ian iomis geresn tarptau-tinio gyvenimo organizacij , yra pareiga ne tik kiekvieno kataliko, bet ir kiekvieno žmogaus, kuriam rimtai r pi taut , valstybi ir žmo-nijos ateitis.

II. Katalik bažny ios doktrina apie visuomeninio gyvenimo organizacij val stybi viduje ir tarptautiniuose santykiuose

Šventasai T vas Pijus XII savo Kal d išvakari kalbose nuo 1939 m. analizavo krikš ioniškosios doktrinos visuomeninio valstybi vidaus gyvenimo pagrindus ir tarptautinius santykius. Formuluo-damas principus, kuriais turi remtis tarptautiniai santykiai, neiš-eidami iš krikš ioniškosios etikos ir moral s rib , Pijus XII pa-smerk tas id jas ir metodus, kurie aiškiai nesiderino su jo skelbia-momis tez mis.

Savo Kal d išvakari kalboje, pasakyoje 1942 m., Pijus XII pasmerk :

1. totalistini valstybi doktrinas ;
2. pripažinim tam tikr valstybi , rasi ir luom interes aukš iausiu veiks m ir elgsenos norma ;
3. iš mim valstybi iš kontrol s ir kritikos ;
4. visokias materializmo formas, kurios skelbia žmoni bendruomenes valdžios nuosavybe ir nevaržomo su jomis elgimosi objektu ;
5. paskir taut egoizm , izoliacij ir tarpusavi j neapykant ;

6. sroves, kurios, b damos tam tikr grupi , luom ar s j - dži tarnyboje, žaloja statimdavystes ir prievartauja teismus ;
7. laikym tarptautini sutar i bever iu aktu ir
8. valdži pelno bei naudos troškim kit taut s skaiton.

Tas Pijaus XII tezes apie tarptautini santyki problemas smulkiai išnagrino Vatikano laikrašty *L'Osservatore Romano* prof. Guido Gonella. Jo studija min tais klausimais, pavadinta *Esmis naujo tarptautinio gyvenimo prielaidos*.

Paioje pradžioje mums kils klausimas, kokios saistomos galios turi ši prof. Gonellos studija ir joje skelbiami teigimai ? Iš esm s imant, neturi jokios moraliai saistomos galios. Jo studija tiek mums gali tur t vert s, kiek vertingas yra autoriaus autoritetas. Tautas faktas, kad ji tilpo *L'Osservatore Romano* skiltyse ir faktas, kad ji yra išsamus popiežiaus kalb komentaras, jai priduoda ypatingos reikšm s. Tod l kiekvienas katalikas, nagrin damas joje paliestus klausimus, dr siai gali jo išvadomis naudotis be baim s iškrypti iš krikš ioniškos moral s rib .

Teisingas turt padalinimas. — Pirmoje savo studijos dalyje prof. Gonella gvildena teisingo medžiagini turt padalinimo klausim .

Primin s, kad enciklika *Šertum laetitiae*, skirta J.A.V. vyskupams, yra žinomos enciklikos *Rerum novarum* santrauka, autorius nurodo, kad medžiaginis g ryb s yra Dievo sukurtos visiems žmon ms, tod l jos privalo b ti visiems žmon ms prieinamos. To reikalauja teisingumo ir gaillestingumo d sniai. Kiekvienas žmogus, kaip žmogiškoji esyb , apdovanotas protu, turi prigimties jam suteikt teis naudotis žem s medžiaginis geryb mis. Tos teis s gyvendinimas ir realizavimas paliktas tautos privalomiems statymams. Tautas jos nieks neturi teis s panaikinti. Lygiai taip pat kilusi iš Dievo, prigimtoji tvarka reikalauja privatin s nuosavyb s, nors s lygotos, teis s pripažinimo ir laisv g rybi main teis s. Tautas t main prieži ros teis palikta valstybei.

Toliau prof. Gonella tvirtina, jog pagal visuotinai pripaž stam *tarptautini medžiagini g rybi* doktrin žmon s yra sujungti tarp sav s ne tik nat ralinio ir betarpišku brolyb s ryšiu, bet ir tarpišku valstybi bendradarbiavimu. Kiekvienas žmogus yra didžios žmoni šeimos narys. Kiekviena valstyb yra tarptautinis visuomenis narys. Tarpiška per valstybes yra sudaryta žmoni bendrum , tod l valstyb s turi pareigos žadinti žmones prie bendradarbiavimo ekonomin j srityj.

Iš fakto, kad n ra valstyb s visiškai ekonominiai nepriklausomos, kad kiekviena valstyb t ar kit medžiagini jai tr kstam g rybi turi jieškotis kitose valstyb se, seka, kad valstybi bendradarbiavimas ne tik galimas, bet ir b tinas, neišvengiamas.

Prof. Gonella pabr žia, kad valstyb s, nor damos m gsti ryšius su kitomis valstyb mis, turi pripažinti savo pilie iams teis bendradarbiauti ekonomin j srityj su kit valstybi pilie iais. Autorius cituoja šv. Tomo Akvinie io doktrin , pagal kuri kiekviena valstyb , tur dama bet koki nuosavyb , pripažint teise, turi pareigos padaryti j prieinam ir kitoms valstyb ms. Kiekvienas tautinis kis turi savo tarptautin funkcij , kaip kiekviena privati nuosavyb turi savo socialin funkcij . Tad valstyb s turi b ti tarpininku ar ryšiu tarp vienos tautos medžiagini g rybi ir g rybi , kurios n ra perieinamos kitai tautai savo apgyventoj teritorijoje.

Tautini mažum teis s — Prof. Gonella savo studijos vien skyri pašvent tautini mažum klausimams spr sti. Pijus XII t klausim paliet 1939 m. Kal d išvakari kalboj, o išvyst ir pagrind j 1941 m. tokiøj pat kalboj. Paskutin j kalboj Šv. T vas yra pasak s :

«Naujoj moraliniais d sniais paremtøj santvarkøj negali b ti vietos atviram ar slaptam persekiojimui tautini mažum kult rini ar kalbini skirtum , apsunkinimui ar visiškam sukliudymui j ekonomini gabum išvystymo, j nat ralinio išsivystymo apribojimui ar panaikinimui. Juo skrupulingiau valstyb s valdžia saugoja mažum teises, juo skrupulingiau ji gali reikalauti iš mažum atstov , siekdama pageidaujama rezultat , lojalaus pilietini pareig atlikimo lygiomis su kitais pilie iais ».

Jau iš seno tautini mažum klausimu buvo dvi tez s. Viena j . Jono Jok bo Rousseau, skelb , kad visiška nepriklausomyb turi b ti pripažinta kiekvienai didelei ar mažai tautai nuo tos valandos, kai ji tos nepriklausomyb s pareikalauja. Kita teorija skelb , kad tautini mažum reikalaujami laisv gali b ti suteikiama. vedant federalini valdži form , nes federalizmas, pripažindamas autonomij , kaip federalini s jung postulat , suteikia tikr laisv ir pašalina visus nesusipratimus, kurie gali kilti tarp vairi tautini ar rasini grupi .

Tarp min t dviej teorij tautini mažum klausimu tarpin pozicij už m j zuito Yves de la Brière tez . Jis reikalavo esamos tarptautin s tautini mažum apsaugos sistemos prapl timo ir patobulinimo, vedant tautini mažum atžvilgiu sipareigojim generalizacij .

Panašus pasi lymas buvo patiektas 1929 m. Tarptautinio Teisi Instituto. To Instituto deklaracijos pirmasis straipsnis skelb , kad «kiekvienos valstyb s pareiga pripažinti kiekvienam vienetui lygias teises gyvenim , laisv ir nuosavyb be skirtumo tautos, ras s, lyties, kalbos ir tik jimo».

Prof. Gonella konstatuoja, kad vair s eksperimentai ir sistemos tautini mažum teisi tarptautin s apsaugos atžvilgiu bendrai imant yra gyvendinti. Ta iau jis pabr žia, kad kalbamoji tarptautin tautini mažum teisi apsauga n ra nei vienintel , nei pagrindin apsauga.

Kur reikalinga jieškoti lojalumo santykiuos valstyb s su mažumomis ? Prof. Gonella nurodo to lojalumo šaltin šiuos Pijaus XII žodžius: pagerbimas kult rini ir kalbini skirtum . Šventasai Sostas nuo savo doktrinos nesitraukia ir jos kietai laikosi. Pavyzdžiui galima paimti tik dvidešimtojo amžiaus jo šiuo klausimu tarptautinius aktus. Tautini mažum klausimas sprendžiamas min ta linkme visoj konkordat eil j : konkordate su Lietuva 21 straipsnyje, su Lenkija — 23, su Italija — 22, su Vokietija — 29. *Lingua minoritarum tuenda* visuomet buvo ir yra labai r pirmuoju klausimu Šventajam Sostui, ir kiekviena proga savo doktrin šiuo klausimu jis gina ir propaguoja.

Nusiginklavimas. — Paskirtame nusiginklavimui skyriuje prof. Gonella pla iau sustoja prie Leono XIII, Pijaus X, Benedikto XV ir Pijaus XI dideli pastang nusiginklavimo idealui realizuoti. Daug sugaišo prie šio klausimo ir visa eil dideli ir maž valstybi . Garsiausia gal šiuo nusiginklavimo klausimu kalbama dabartiniu metu. Ta iau, kaip anais, taip lygiai ir šiais laikais absoliu iai nieko nepasiekta ir nieko nepadaryta. Taut S jungos Pakto 8 straipsnis kalb jo tik apie taut ginklavimosi apribojim , nustatym minimumo, reikalingo valstyb s saugumui ar vykdyti sipareigojimams, kuriuos valstyb s yra prisi musios.

Studijos autorius ilgiau panagrins 1932 m. nusiginklavimo konferencijos istorij ir jos nepasisekimo priežastis, baigia šiais Pijaus XII žodžiais : « Reikalinga beveik antžmogišk j g ir geros valios, kad užgriuvusias mums kli tis ir sunkumus nugal tum m ir ginklavimosi apribojimo problem s kmingai išspr stum m ».

Prof. Gonella ia daro visai teising pastab , kad ginklavimosi apribojimas galimas vien tik tada, kai vis nuoširdžiai bus priimtas *pacta sunt servanda* — « sutartys išlaikytinos » principas. Padarytoms sutartims išlaikyti valstyb s turi sukurti tarptautines institucijas, turin ias pakankamai autoriteto ir galios garantuoti saistan i sutar i vykdym ir, reikalui atsiradus, jas revizuoti pagal teisingumo ir lygyb s principus.

Sutar i gerbimas. — Valstybi sutartims autorius skiria daug reikšmės ir svarbos. Tam klausimui jis pašvenčia savo studijoje tris skyrius. Ketvirtajame skyriuje autorius gvildena sutarčių gerbimo pareigą. Pacitavęs atitinkamam ištrauk iš Pijaus XII Kalėdų išvakarė 1939, 1940 ir 1941 m. kalbą, kuriose popiežius ragina pasaulį grįžti prie senos normos *pacta sunt servanda*, prof. Gonella paabrėžia, kad ta norma, kaip vienu esminiu pagrindu, turėtų būti paremtas visas naujos tarptautinės santvarkos pastatas. Šia proga jis polemizuoja su pozityvistine teorija, liečiančia tarptautinį teisę, rodinčią, kad *ratio obligandi* bet kurios tarptautinės sutarties turi turėti moralinį pagrindą, o nesiremti vien tik suinteresuotais šalies sudarymo faktais. Autoriaus teisingu teigimu, tarptautinį teisę negali būti vietos etiškajam agnosticizmui. Dėl to principas *pacta sunt servanda* tik tada gali būti tarptautinės teisės piliorium, kai kartu su juo bus priimta ir pripažinta tarptautinė etika, kuri yra ne kas kita, kaip krikščioniškoji moralė.

Žmonijos saugumas tegalimas tik visuotinai nusiginklavus. Visuotinai nusiginkluoti tegalima tik grąžinus pasitikėjimą sutartimis. Tas gi pasitikėjimas laimėti galima tik tada, kai pašios sutartys bus paremtos moraliniais principais ir krikščioniška etika.

Kokia yra jų gauti sutarčių saistomoji galia? Tokios sutartys paprastai pasirašomos taikos konferencijose, pasibaigus ginkluotiems konfliktams. Kai tik pasikeičia pralaimėjusio šalies santykis su laimėjusia, valstybės, kurios save laiko nuskriaustomis, taikos sutartį laiko niekine, kaip priedartos padarė, ir siekia ją nusikratyti. Kaip šitą klausimą sprendžia prof. Gonella? Jis jį sprendžia, kaip spręstų kiekvienas teologas, prisilaikęs krikščioniškosios etikos dvasiai. Tokios rėšios taikos sutarčių saistomoji galia priklauso nuo to, kiek jų turinys suderintas su teisingumo reikalavimais. Tad pradėti reikalinga nuo to, kad pašios sutartys būtų moralinės ir teisingos, kad jos atitiktų tautų prigimtį teisę. Jei norima turėti sutartį, kurioms turėtų būti taikoma norma *pacta sunt servanda*, tai jė negalima remti momento jė g santykiu, bet teisingumu. Sutartis be teisingumo virsta kontraktu, kurio amžius priklauso nuo to ar kitai kontragentų pusei naudingumo.

Pacta sunt servanda. — Prof. Gonella, jėieškodamas sutarčių saistomosios galios krizės priežastis, primena Pijaus XII žodžius apie reikalą kurti «instituciją, kurios galėtų garantuoti priimtų sipareigojimų sė žiningų vykdymą», ir pažymi, kad tos krizės, kuri pradėjo reikštis nuo pirmo Didžiojo karo pabaigos ligi toli negirdėtu spartumu, priežastis yra normos *pacta sunt servanda* negerbimas ir nustojimas jė laikyti pareiga. Tokios bėklės skaitlingos ir vairia-

ir ši priežas i tarpe autorius nurodo ir sutar i infliacij tarp 1919 ir 1939 met , ypa tarp Europos valstybi sudaryt .

Pastaraisiais laikais sutartys nyksta d l moralin s atmosferos ir aiškaus kolektyvinio jas gerbti pareigos supratimo tr kumo. Toks reiškinys aiškintinas faktu, kad sutartys nebuvo geros ir kad nebuvo tinkamos instancijos, kuri gal t pravesti toki sutar i revizij .

Prof. Gonella, apžvelg s tarp dviej kar sudaryt sutar i daugyb , pabr žia j blog vali , tiksl simuliacij , t tiksl nemo-ralum ir, jei j vykdymo priemon s n ra pritaikytos prie nustatyt tiksl didumo, tai yra pagrindo tarti, kad tame metode slypi piktoji valia.

Sutar i revizija. — Autorius, liesdamas tarptautini sutar i revizijos klausim , primena, kad šalia jau min to etiškojo prado tarptautini santyki tvarkyme reikalingas ir dinamiškasai veiksnys, ir tuoj pat cituoja Šv. T vo žodžius, kuriais reiškiamas pageidavimas « kurti institucijas ne tik sutar i vykdym garantuojanias, bet ir pravedan ias j revizijas ir papildymus, paremtus teise ir teisingumu». Pijaus XII tezi komentatorius, atmet s kraštutin utilitarizm ir absoliu iai antirevizionistin doktrin , eina prie žinomos tarptautin j teis j klauzul s *rebus sic stantibus* nagrin jimo. Jis pabr žia, kad ir ši klauzul privalo remtis tarptautine, t.y. krikš-ioniška morale. Tik tuomet atsiras galimyb s teisingai išspr sti priešingyb tarp sutar i vykdymo ir gerbimo ir formaliai ir materialiai apriboto b tinumo kai kuriais atvejais daryti sutar i revizij ir papildymus bei pakeitimus.

Prof. Gonella sutar i revizavimo šalininkas. Jis gina savo tez , ta iau ia pat nurodo ir to revizijonizmo ribas. Revizionizmo mastas toks jo nurodomas — sutar i revizionizmas negali stoti opozicijon principui *pacta sunt servanda*. Išvengti tai opozicijai revizionizmas turi b ti atremtas teisingumu ir teise, išmintimi ir objektyvumu bei nustatytu reikalu. «Sutar i gerbimas ir išlaidymas — principas, revizionizmas — išimtis, kuri princip patvirtina, rašo jis. Sutartys revizuojamos ir kei iamos tik d to, kad jos gerbtinos ir išlaidytinos, o ne d l to, kad jos b t žalojamos ir prievartaujamos ».

Nustatyti sutar i revizij priežastims ir b dams autorius svartos visas tuo reikalu esamas teorijas :

1. intereso teorij ;
2. teorij *salus reipublicae suprema lex esto*;
3. *rebus sic stantibus*teorij ir
4. vidaus statimdavyst s konflikto su tarptautin mis sutartimis teorij .

Ši paskutini j teorij autorius kategoriškai atmeta, pažymdamas, kad j pri mus tarptautin j teis j kilt didžiausia maišatis ir chaosas.

Teorija *rebus sic stantibus* dažnai praktikoj naudojama. Autorius jos neatmeta, bet pažymi, kad ji palaikytina su s lyga, b - tent — jei jos panaudojimo reikalauja teisingumas ir ji naudojama vaduojantis tarptautine morale, ta iau j gos panaudojim šiame atvejuy autorius griežtai atmeta. Kai vyksta faktin pasikeitim , kurie saistom j sutart padaro neteising , tuomet panaudojimas principo *rebus sic stantibus* yra pozityvus revizionizmas, bet tik tada ir tokiomis s lygomis. Kokiu b du šis principas naudotinas sutar i revizijose ? *Nemo iudex in causa propria*, tod l kalbamo principo panaudojimo sutarties revizijai vienas kontragentas negali išspr sti. Tai gali padaryti tik bet kuri objektyvi kompetentinga institucija, apie kuri bus kalbama sekam iame skyriuje.

Autorius, išeidamas iš institucionalizmo prielaid ir pasisakydamas prieš voliuntaristin valstyb s primat teis s srity, pabr žia tarptautin s bendruomen s nat ralum ir akcentuoja b tin reikal jai suteikti teisin charakter , kad prigimtoji teis lygiai su pozityvine teise jos veikimo ribose b t pripaž stamos bes lyginiai saistan iomis galiomis. Nustatyti teisingai tarptautinei santvarkai b tina s lyga — pereiti iš voliuntaristin s faz s institucionalin tarptautin s bendruomen s esmin s sampratos prasme. Tik tada, kai teisin tarptautin santvarka nebus paremta valios aktu, bet valstybi bendruomen s, ne tik politin s, bet ir teisin s, nat ralin s tikrov s esimo faktu, gal s prasid ti nauja taut sugyvenimo era. Tam tikslui pasiekti reikalinga išlyginti santyk tarp faktin s b kl s ir teisin s, o tai pasiekti gali pad ti tik tikslus teisingumo supratimas ir jo gyvendinimas.

Tarptautiniai-teisin ms institucijoms skirsiami uždaviniai:

1. garantuoti sutartims gerbim ir išlaikym ;
2. atsiradus pagr stam reikalui, pravesti sutar i revizij ;
3. neprileisti sutar i žalojimo ir sauvališk j aiškinim .

Tame pa iame skyriuje prof. Gonella kalba apie valstyb , kaip tarptautin s bendruomen s veiksn . Pirmiau kalb ta prasme tarptautin institucija valstyb ištraukia iš izobacijos ir sušvelnina absurdin neriboto suverenumo supratim . Nagrin damas teorijas, kurios siekia sukurti vien pasaulin pagal formul *žmogus — viena valstyb* valdži , autorius jas atmeta, teigdamas, kad esamos valstyb s yra nat ralus tarpininkas tarp žmogiškojo vieneto ir tarptautin s bendruomen s. Deramas pavieni valstybi vertinimas ir gerbimas

reikalauja, kad tarptautinė institucija turėtų lygybinį charakterį, nes valia, kuri vairuoja tarptautinius santykius, negali būti hegemoniška, t. y. stipresnioji valia, bet grupių valia, kurios turi savo partikuliarinius interesus, kitaip tariant, ta valia turi būti socialinė, t. y. institucijos valia, kuri sukuria *ius super partes*.

Tarptautinė organizacija. — Prof. Gonella nagrinėdamas Tautų Sąjungos esmę, pažymi, kad pamėginęs senesnę ir netinkamą valstybių pusiausvyros sistemą pakeisti tarptautinio legalumo sistema, kurioje tarptautinė institucija turėtų būti pozityviai reguliuojama, valstybių teisės ir pareigos organais. Jis taip pat pažymi, kad tas mėginimas teigiamą rezultatą nedavė, bet parodė tautų siekimus ir aspiracijas.

Tarptautinė institucija esmė, istorija ir krizės autorius nagrinėja savo studijoje aštuntame skyriuje. Jis ją analizuoja vertybinio lygmeniu laikydamasis daugiausia žinomos 20-ųjų metų Jungtinių Tautų ir Panamerikoniškos Unijos, charakterį, funkcionavimą ir jos vidaus gilią krizę, kuri pakirto pasitikėjimą jomis ir tikėjimą jų reikalingumu. Vienintelis išėjimas iš toli dėsnių padėties — kurti naują Tautų Sąjungą, paremtą krikščioniškuoju mokslu ir natūraline teise, kuriai pasauliui buvo pasiūlyta 1920 m. gegužės 23 d. Benediktas XV savo žinomojo encikliko *Pacem*.

Kalbėdamas apie Tautų Sąjungos istoriją ir jos kritimo priežastis, autorius nurodo, kad joje buvo reprezentuojamos dvi valstybių grupės. Vienos grupės atstovų manymu Tautų Sąjunga buvo tam, kad palaikytų *status quo*, kitos gi reikalavo radikalinio pakeitimo. Abiejų grupių valstybių atstovai Tautų Sąjungą laikė savo politikos rankiu. Tiesa, dar buvo ir trečioji, vadinama «išmintingąją» valstybių grupė, kuri išmintis pasireiškė tylėjimu ir indiferentiškumu. Autoriui rūpi, kaip pats pasisako, ne tiek praeitis, kiek įšiekėjimas būdų išsaugoti vykdyti patyrimais.

Ryšium su tuo, kas buvo pasakyta, autorius stato šiuos klausimus:

1. Ar tarptautinė institucija turi būti visuotinė? Atsako teigiamai su viena pastaba, kad turi tas klausimas evoliucionuoti.
2. Ar, turint vieną visuotinę Tautų Sąjungą, gali būti šalia jos dar kitos dalinės tarptautinės organizacijos? Šis klausimas atsakoma taip pat teigiamai.
3. Ar Tautų Sąjungoje valstybės rėšiuojamos lygybės ar hierarchijos principu?

Autorius gvildena dvi paskutiniuosius tarp savęs priešingus nuomones. Jo manymu tas klausimas prarast savo aštrum, jei vals-

tybi bendruomen atsirast evoliucijos eigos kelyje : pradžioje atsirast regionaliniai valstybi susijungimai, paskui kontinentaliniai. Jie, turdami daugiau organinį charakterį, eliminuot skirtum reikšm tarp mažųjų ir didžiųjų valstybi. Tačiau kiekvienu atveju negalima būti tokia Taut Sąjunga, kuri nepripažint kiekvienam savo nariui — valstybei suverenumo teisi. Lygyb, bent teisin, Taut Sąjungoje būtina. Be vis valstybi — didelių ir mažų — Taut Sąjungos nari suverenumo teisi ji negalima būti Taut Sąjunga, kaip tarptautinė valstybi bendruomen.

Autorius, kietai pabrėžs politinį lygyb reikalingumą, prileidžia tam tikrą skirtumą ekonominėje politikoje. Jis pasituoja iš Pijaus Xn 1941 m. Kalbos išvakarėse kalbos šiuos žodžius : « Jei neišvengiama, kad didžiosios valstybės, dėl savo didesnės galimybės, tiesiog kelius sudaryti ekonominėms grupėms tarp savųjų ir silpnėsni taut, tai ir šiuo atveju toms mažesnėms valstybėms pasilieka neabejotina teisė į laisvą pagerbimą politinėje srityje, nes tai yra bendrojo gerio interesas ». Prof. Gonella prieš Pijaus XII žodžius jungia tokį svarbų paaikškinimą : iš to neseka, kad didesnės valstybės šiuo atveju gaut didesnės teisi, bet turi reikšti, kad jas aiščiau didesnės pareigos ir didesnės atsakomybės tarptautinėms bendruomenės atžvilgiu.

Iškyla klausimas, ar kalbėtos Taut Sąjungos funkcijos turi būti tik preventyvinės ar ir represyvinės ? Autorius nedvejodamas atsako, kad busimosios Taut Sąjungos nariams, pasiekus tam tikro politinio subrendimo, ji turi turėti ne tik preventyvines, bet ir represyvines funkcijas, nes visuomeninė santvarka negalima būti garantuota ir apsaugota tokio organo, kuriam palikta tik svarstomoji galia. Tokia Taut Sąjunga turi turėti vykdomąją ir teisminę galią. Tuo tikslu turi būti Tarptautinis Tribunolas, kaip pastovus privalomojo arbitražo organas.

Baigdamas tarptautinių institucijų esmę ir krizę priešais įgvildenimą, autorius daro išvadą, kad busimoji Taut Sąjunga turi būti sukurta iš laisvų ir nepriklausomų valstybi, kuri suverenumas turi būti tam tikrame laipsnyje apribotas, bet ne panaikintas, kaip beva sufederuotose valstybėse, kurios turi bendrą teritoriją, bendrą valdžią ir t.t. Tad, kai kalbama apie tarptautinę politikos kryptį naujos formos federacijai, tada toliau autorius, neprivalome to žodžio suprasti grynai techniškai prasme. Pirmąsias taip suprast federaciją, priimtą m utopija paremtą valstybių sąjungos idėją, kurios pagrinde būtų ne tarptautinė teisė, bet tam tikra ypatinga vidaus teisė. Toks reiškinys būtų abstrakcija ir aistorinė idėja, neturinti atramos faktuose. Jei toks valstybių susijungimas taptų aktualus, jį negalima pavadinti valstybių sąjunga, nes

vis valdži ir lemiam bals tur t centralin valdžia, o jusios toki s jung valstyb s nebetur t jokios valdžios ir jokio balso.

Jei kalbama apie naujas federalines tendencijas, tai jas reikalinga suprasti kaip artesnio ir glaudesnio valstybi bendradarbiavimo tendencijas, siekian ias sustiprinti valdži tam tikr valstybi grupi , galint nustatyti paskir valstybi gali ribas. Tos grup s savo ruožtu turi pripažinti tarptautin s teis s aukš iausi autoritet .

Devintajame studijos straipsnyje lie iamas neapykantos klausimas ir jos nugal jimo b dai. Suk rimas tokios moralin s atmosferos, kurioj n ra vietos neapykantai, yra pagrindin s lyga parengti naujai tarptautinei santvarkai palanki dirv . Neapykantos nugal jimo postulatas yra iškeltas Pijaus XII 1940 m. Kal d išvakari kalboj. Šalia min to postulato yra ten išvardinti ir kiti, b tent:

1. nepasitik jimo nugal jimas,
2. politinio ir teisinio utilitarizmo nugal jimas ir
3. kolektyvinio egoizmo nugal jimas.

Neapykanta melu, šmeižtais, intrygomis tautas kiršina ir skaldo. J reikalinga pakeist krikš ionišk ja meile, nes tik ji naikina blogio j gas, stiprina teisingumo supratim ir atskleidžia susipratimo ir taikos galimybes.

Lie iamas ia klausimas yra didžioji filipika prieš neapykant , arogancij , puikyb , egoizm , prievart ir tt. Straipsnis aiškiai nukreiptas prieš naci ir fašist mentalitet . Autorius, pasir m s žmoni vienoda prigimtimi, skelbia, aiškindamas Pijaus XII tezes, vis žmoni lygyb ir tautiškosios prigimties pagarb . Krikš ionyb s mokslu žmog reik myl ti tok , koks jis yra, t.y. žmog reik myl ti su visa tuo, k jis myli, vadinasi — ir su jo prisirišimu prie savo krašto ir tautyb s bei su jo t vyn s meile.

« Tautybes skiria fiziniai ir psichologiniai veiksniai, rašo autorius, o ne moraliniai, tuo b du seka vis individ ir taut moralin lygyb ». Tai autorius labai stipriai pabr žia.

Krikš ionyb s vaidmuo tarptautiniam gyvenime — Dešimtame straipsnyje prof. Gonella nagrin ja klausim , kokis turi b ti santykis tarp religijos ir naujos tarptautin s santvarkos k rimo darbo. Apie tai kalb jo Pijus XII savo 1941 m. Kal d išvakari kalboj. ia prof. Gonella analizuoja religijos tak tarptautin teis ir papro ius, pabr ždamas, kad laicizuojant juos silpninamas sutar i gerbimo principas, kuris nustoja savo kilnaus charakterio ir tampa tarptautini sutar i saistomosios galios visuotin s kriz s šaltiniu. Ta iau krikš ionyb nepasitenkina tik min tu vaidmeniu. Ji veda tarp-

tautin teis pozityvini k rybini , paimt iš krikšioniškos moral s, prad , apie k buvo anks iau kalb ta. ia prof. Gonella nagrin ja taip pat ir teisingojo karo problemas, pažym damas, kad tarptautin s teis s pagrindus yra pad j krikšioniškieji teologai ir filosofai. Tod l visai teisingai Pijus XI savo enciklikoj *Ubi arcano Dei* Bažny i pavadino taut teis s sargu, nes geresn tarptautin santvarka gali b ti kuriama tik vadovaujantis krikšioniškos vienyb s, bendradarbiavimo, broliškumo ir universalizmo principais, ar kitaip tariant — religijos ir Bažny ios mokslu.

Šia proga autorius aiškina, kad taut bendruomen krikšioniškosios doktrinos prasme n ra tas pats, kas yra internacionalinis kosmopolitizmas. Šis pastarasis kalba apie visuotin valstyb , kaip pasaulio pilie i valstyb . Autorius toki pasaulio visuotin valstyb vadina klaida, utopija, pažym damas, kad tarp gyvo žmogaus ir visuotin s bendruomen s yra dar kitoki reali bendruomeni form . Tarp izoliacinio nacionalizmo ir utopijos yra tikroji doktrina, pagal kuri vis pavieni valstybi bendruomeni , suorganizuot prigimtosios teis s d sniais, realizuojama brolyb . To klausimo gvildenimas baigiamas konstatavimu, kad krikšionyb s genijus yra integracinis genijus.

Analizuodamas tarptautinio teisingumo klausim ir silpnesniojo teisi apsaugojimo reikal , autorius rašo, kad joks valstyb s reikalas niekad negali galinti pažeisti silpnesn s valstyb s teises, pridurdamas, kad tarptautinio teisingumo tikslas — *bonum commune* — bendrasis g ris, vis valstybi , ne tik stipri j .

Autorius daugiau vietos skiria neteisingam, nusikalstamam karui, kuris skelbiamas ne savo teis ms ginti, bet pelnui. Toks karas smerkiamas. Jis ia pacituoja Tacito žodžius : «Yra valstybi , kurios karu nori laim ti tai, kas galima laim ti darbu ». Smerkiamas taip pat ir baudžiamasis karas, kuris iš ties n ra tokis, bet tik tuo vardu pridengiamas. Šis tarpsnis autoriaus taikomas vokie iams ir italams.

gaunamas sp dis, kad autorius pripaž sta teis karu paremti ar ginti teisingum . Iš ties gi autoriaus vedamoji mintis tuo klausimu tokia : stengtis teisingum gyvendinti be ginkluot paj gu panaudojimo.

Taut solidarumas. — Paskutiniame savo studijos straipsnyje autorius nagrin ja taut solidarumo problem . Jis ia vysto Pijaus XII tez apie galutin pašalinim iš tarptautinio gyvenimo kolektyvaus egoizmo, nepaisant iš kokios pus s jis reikšt si — valstyb s, ras s, ar tautos. Geriausia priemon tam tikslui pasiekti — aiškus ir pastovus sis moninimas, kad ir didži sias ir maž sias val-

stybes riša nat ralus ir organiškias vien nuo kit priklausomumo ir bendr interes ryšys ir tuo b du jos lyg iš augšto skirtos jungtis ir bendradarbiauti. Tai esminis valstybi solidarumo pagrindas. Tas solidarumas turi b ti paremtas giliu ir gyvu teisingumu ir laisv s supratimu ir vertinimu. Tik ant toki pamat pastatytas tarptautinis solidarumas gali palengvinti vesti tarptautin santvark ir j išlaikyti. Nevienam toks tarptautinis solidarumas atrodo svaja, nerealiu dalyku. Tiesa, tai nelengvai pasiekiamas idealas, bet krikš ioniškosios moral s atmosferoje ir takojime ta svaja gali b ti paversta tikrove.

Egoizmas savo pas komis skaudžiai paveikia valstyb s gyvenim iš vidaus ir iš oro. Iš oro jis pažeidžia valstyb s garb ir suverenum , iš vidaus gi — žmogaus laisv . Vienintel j ga nugal ti egoizmui — tarptautinio solidarumo j ga.

Autorius aštriai kritikuoja vokišk naci teorij , kuri aukoja vienos valstyb s teises kitos naudai. Tokiai teorijai jis nepalieka vietos praktiškajame gyvenime. Visos valstyb s turi lygi teis gyventi. Jas turi jungti tarptautinis solidarumas vien šeim . Valstybi solidarumas yra nat ralin s tvarkos ir organiškios tarpusavio priklausomyb s k rinys ar padaras.

Aiškiai ir tiksliai aptar s, kas yra valstybi organiškias solidarumas, autorius stabteli prie vieno domaus, bet keisto reiškinio, b tent, kad vidinis solidarizmas, sieki s veikti klasi ir visuomenini interes skirtumus, daro labai didel pažang , išorinis gi solidarizmas lyg stabo ištiktas nedaro jokios pažangos ir iš vietos nejudą. Tod l autorius ragina valstybes perkelti vidaus solidarumo metodus tarptautin dirv .

Ekonominis solidarizmas grindžiamas valstybi gamybos ryšiais, migracijos palengvinimais ir tt. Jis daro ne manom privilegijuot bei egoistišk monopoli išlaikym .

Juridinis arba teisinis solidarizmas yra tiek aiškus ir b tinas tarp valstybi , kad autorius tam klausimui net vietos daug neskiria. Autorius taip rašo šio tarpsnio pabaigoj : « Nepakanka tik kalb ti apie solidarum . Jo yra ir vilk tarpe ».

Tarptautinis teisingumas negali vaduotis vadinamos *nat ralin s selekcijos* procesais, nes toks teisingumas leidžia stipresn ms valstyb ms eliminuoti silpnesni sias ir realizuoti supremacijos ir vergijos solidarum . Solidarus teisingumas turi nustatyti tarp stipri j ir silpn j valstybi moralin pusiausvyr .

Su solidariu teisingumu ankštai surišta solidari atsakomyb . Kolektyvinis saugumas priklauso nuo privalomo sipareigojim išpildymo. Privalus sipareigojim vykdymas yra solidarumo garantas. Solidarumas valstybi tarpe turi reikštis ne tik taikos metu, bet

ir tada, kai reikalinga ginti atsid rusios pavojuje valstyb s teises ir kai jos teis s yra pažeistos ir sulaužytos. Tokiais atvejais ir karas leistinas.

Tarptautinis solidarumas nenaikina valstybi laisv s ir nepriklausomyb s, atvirkšiai — jas garantuoja. Pijus XII akcentuoja « valstybi autonomij ir nepriklausomyb ir laisv j solidarum , o ne despot ir verg ».

Toliau prof. Gonella, aiškindamas, kas yra laisv sujungta su sipareigojimais ir pareigomis, ir pasisakydamas prieš uždaras kastas tarp valstybi , smerkia vadinam *intouchables* — nelieiam j ir rasist teorijas. Jokia valstyb negali b ti tik rankiu, baigia autorius, nes kiekviena j yra reliatyvus tikslas integruojan ioj tikslus sistemoje.

Studija baigiama priminiu, kad vis žmogišk j individ , vis taut ir valstybi tikslas yra brolyb , krikš ionyb , ir žmogaus asmens vertyb s gerbimas bendradarbiavime ir artimo meil je. « Kas padeda kitiems — sau padeda, teigia autorius, kas smerkia kitus — save smerkia ».

Išvados. — sigilin *L'Osservatore Romano* nagrin tos prof. Gonellos studijos, — kuri yra, kaip esu min j s pradžioj, kruopštus ir vertingas Pijaus XII Kal d išvakari kalb komentaras, — reikšm ir vertyb , turime pabr žti ir gerai sis moninti šias Šv. T vo tezes:

1. Privalu bes lyginiai gerbti taut ir valstybi esimo teises. Hegemonijos id j ir valstybi hierarchijos samprat , kaip teis s valdyti kitas tautas ir joms antmesti savo vali , pasmerkti.

2. Pripažinti tarptautinio solidarizmo id j , paremt kolektyviniu saugumu ir lygiu valstybi bendradarbiavimu.

3. Pripažinti b tinybe valstybi vidaus organizavimosi laisv . Šitas organizavimasis turi b ti paremtas morale, krikš ioniška etika ir individo prigimt ja teise.

4. Pripažinti d sn , kad jokiai valstybei nevalia vienašaliu sprendimu atsisakyti nuo prisiimt sudarytose sutartyse sipareigojim ir tai teisinti « vykusi faktu » ar j nesuderinimu su krašto konstitucine teise.

5. Smerkti visus teroro ir persekiojimo metodus, kuriuos okupantai vartoja užgrobtuose kraštuose, lygiai taip pat ir tas teises koncepcijas, kuriomis yra pagr sta naci teorija.

6. Realizuoti tuos tarptautinio bendradarbiavimo postulus, kuri buvusi Taut S junga ne steng gyvendinti.

7. Priimti vidaus solidarizm , kaip vienintel priemon pašalinti iš vis taut ir valstybi klasi ir visuomenini interes skirtumams ir kaip tarptautinio solidarizmo pagrind .

Nevienas pasigęs Šv. Sosto žodžio apie bolševizmą. Jo nėra. Kodėl? Prof. Gonella išnagrinėjo Pijaus XII kalbas, pasakytas ligi 1942 m. pabaigos. Tuo metu aktualiausias klausimas laisvajam pasauliui buvo nacionalsocializmas. Jo grėsmė baugino visus Vakarų. Tad ir popiežius tik jam skyrė žodį, kur jis rišosi su nagrinėjama klausimais. Kai baigėsi karas ir bolševizmas pasireiškė visa savo kruvina veikla, Šv. Sostas atvejais apie jį kalbėjo, dar kiekiau negu apie nacionalsocializmą. Bet tai jau kita tema, kurios jis neturėjo pagrindo liesti.

III. Pijaus XII 1942 m. Kalbos išvakarė kalbos punktai.

Taika žemėje priklauso nuo teisingos socialinės santvarkos kiekvienoje valstybėje paskirai.

Teisinga socialinė santvarka yra valstybėje tada, kai:

1. valstybės piliečiai gyvena tokioj santvarkoj, kuri garantuoja galimybes:
  - a. kiekvienam žmogui vystytis ir tobulėti,
  - b. visuomenei tarnauti asmeniui pagal Dievo valią, pareikštą nekintamam statyme, o ne n dieniams rasiniams, partiniams ir valstybiniam tikslams ar reikalams.
2. piliečiai gyvena ramybės ir damos atmosferoje, kuri teikia galimybes:
  - a. visiems piliečiams — seniems ir jauniems — bendradarbiauti, pildant Dievo valią kiekvienu metu, nepriklausomai nuo kintamo gyvenimo aplinkybių,
  - b. visiems piliečiams dirbti tikros laisvės sąlygose savo bendrajame gėrybių.

Dėsniai, kurie, kaip kelrodžiai, rodo kelią, iš tamsybės — šviesos:

1. Asmens vertybės ir kiekvieno žmogaus teisė gynimas, b tent:
  - a. teisės religiniai auklėti ir mokslinti,
  - b. teisės laisvai praktikuoti religiją,
  - c. teisės moterystė ir šeimyninis gyvenimas,
  - d. teisės darbas,
  - e. teisės pasirinkti profesiją.
2. Šeimos reikalų gynimas, atseit:
  - a. moterystės neišardomybės,

- b. atitinkam but s lyg ,
  - c. humanišk nam tarnautoj teisi ,
  - d. darboviet s artumo nuo darbininko šeimos nam ,
  - e. artimo ir darnaus šeimos su mokykla sugyvenimo.
3. Darbo vertingumo gynimas, pavyzdžiui:
    - a. teisingo atlyginimo šeimai,
    - b. privatin s nuosavyb s,
    - c. galimyb s mokslintis,
    - d. vairi pramon s šak , vietovi ir silpn ir stipri valstybi bendradarbiavimo.
  4. Teisiškumo gynimas, kaip va :
    - a. sauališk partij , klasi ir s j dži siekim uždraudimas,
    - b. aiškus ir tiksliai suredaguotas teisinis kodeksas, kuris saistyt teis j ir tribunolus bei neprileist populiarinimosi, sentiment ir asmenin s naudos,
    - c. valstyb s pareiga ginti asmens laisv , nuosavyb , garb , vystym si ir sveikat .
  5. Valstyb s gyvenimo krikš ionišk d sni gynimas, b tent:
    - a. valstyb s tarnavimas visuomen s ir asmens naudai,
    - b. valstyb s tarnavimas tiesai ir moralumui.

Negerov s, už kurias tam tikram laipsnyj atsakingi ir krikš ionys :

1. Suaktyvinimas, kilus karui, ligi tol nesireiškusio laim jim ir valdžios troškimo,
2. laipsniškas vengimas tarptautini sutar i , lie ian i humaniš k karo vedim , nuostat vykdymo,
3. oro karo gr sm .

Krikš ionys privalo pasiaukoti kovai d l visuomen s atgimdymo ir prisiekti tai :

žuvusiems frontuose,
 politiniams išeiviams,
 persekioj amiems,
 civiliniams gyventojams, žuvusiems nuo l ktuv bombar-
 davim ir naikinimo beprotyb s, ap musios pla ius karo
 laukus.

Mykol as Kr upavi ius

Cicero, Illinois